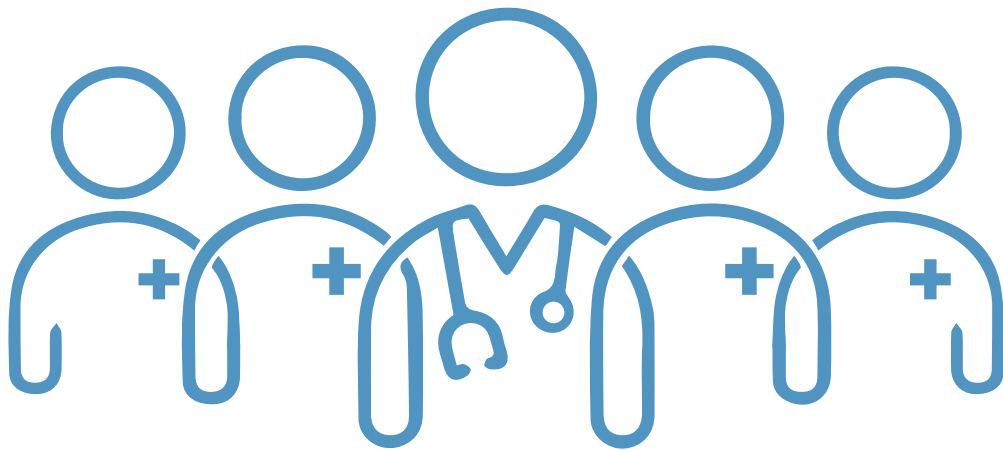

กำลังคนด้านสุขภาพ ในระดับตติยภูมิ (Tertiary Care)

- การบริการตติยภูมิ หมายถึงระบบบริการสาธารณสุข การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพ ที่มีความยุ่งยากซับซ้อนเป็นพิเศษ ทั้งในเชิงวิทยาการและเทคโนโลยี มากกว่าบริการสาธารณสุขระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ ต้องอาศัยความรู้ เทคโนโลยี และบุคลากรเฉพาะด้าน มีความเชื่อมโยงกับระบบบริการสาธารณสุขปฐมภูมิและทุติยภูมิ และระบบบริการอื่นๆ เพื่อส่งต่อความรับผิดชอบต่อผู้ป่วยระหว่างกันและกันเป็นอย่างดี

การบริการในระบบบริการตติยภูมิ (Tertiary Care)

การบริการในระบบบริการตติยภูมิจะเกิดขึ้นในหน่วยบริการระดับตติยภูมิ ซึ่งหมายถึง (สถาบันพัฒนาระบบบริการสุขภาพ, 2550) โรงพยาบาลทั่วไปบางแห่ง โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลที่เป็นโรงเรียนแพทย์ โรงพยาบาลเฉพาะทาง หรือหน่วยบริการอื่นๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีภารกิจขยายขอบเขตด้านการรักษาพยาบาลที่จำเป็นต้องใช้แพทย์เฉพาะทางสาขาค่อยอด (sub-specialty) เช่น สาขาค่อยอดของอายุรศาสตร์คือ อายุรศาสตร์โรคไต โรคหัวใจ โรคทางเดินหายใจ โรคระบบต่อมไร้ท่อ โรคเลือด ตจวิทยา โรคทางเดินอาหาร โรคติดเชื้อ สาขาค่อยอดศัลยศาสตร์ เช่น ประสาทศัลยศาสตร์ ศัลยศาสตร์ยูโรวิทยา ศัลยศาสตร์ทรวงอก กุมารศัลยศาสตร์ สาขาอื่น เช่น พยาธิวิทยา/ กายวิภาค รังสีรักษา/ รังสีวินิจฉัย/ เวชศาสตร์นิวเคลียร์ มะเร็งวิทยา รับบริการประชาชนในระยะทางไม่เกิน 202.5 กม. หรือระยะเวลาเดินทางไม่เกิน 4 ชม. รับผิดชอบประชากรไม่น้อยกว่า 1 ล้านคน

ปัจจุบันมีหน่วยบริการระดับตติยภูมิในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขจำนวน 116 แห่ง ทำงานประสานกับหน่วยบริการระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิในลักษณะเครือข่าย

นอกจากนี้หน่วยบริการระดับตติยภูมิระดับสูง ยังมีศูนย์ความเป็นเลิศในด้านต่างๆ (excellence center) ทำหน้าที่เป็นหน่วยบริการเฉพาะทาง และต้องใช้ทรัพยากรระดับสูง เช่น ศูนย์โรคหัวใจ ที่ต้องการกำลังคนวิชาชีพแพทย์สาขาศัลยศาสตร์ทรวงอก อายุรศาสตร์โรคหัวใจ อายุรศาสตร์ทางเดินหายใจ กุมารเวชศาสตร์ทางเดินหายใจ กุมารเวชศาสตร์โรคหัวใจ ศูนย์มะเร็ง เน้นแพทย์สาขา รังสีรักษา/ รังสีวินิจฉัย/ เวชศาสตร์นิวเคลียร์ แพทย์สาขาพยาธิวิทยา/ กายวิภาค และอายุรศาสตร์โรคเลือด ศูนย์อุบัติเหตุ เน้นแพทย์สาขาศัลยศาสตร์ออร์โธปิดิกส์ นิติเวช และกุมารศัลยศาสตร์ และศูนย์ปลูกถ่ายอวัยวะ เป็นต้น ส่วนใหญ่ศูนย์ความเป็นเลิศจะสังกัดโรงเรียนแพทย์ หรือเป็นของโรงพยาบาลเอกชน

ตารางแสดงสถานบริการในระดับต่างๆ ในระบบสุขภาพ Service plan ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2559

ระดับ	จำนวน (แห่ง)	รวม
swศ. (A)	33	ระดับตติยภูมิ 116 แห่ง
swท. (S)	48	
swท. ขนาดเล็ก (M1)	35	
swช. แม่ข่าย (M2)	91	ระดับทุติยภูมิ 774 แห่ง
swช. ขนาดใหญ่ (F1)	73	
swช. ขนาดใหญ่ (F2)	518	
swช. ขนาดเล็ก (F3)	35	
swช. สร้างใหม่	57	
ศูนย์สุขภาพชุมชนเมือง (คสม.)	226	ระดับปฐมภูมิ 10,174 แห่ง
โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (sw.สต.)	9,750	
สถานบริการสาธารณสุขชุมชน (สสช.)	198	

ที่มา: สำนักงานวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ, 2560

กำลังคนด้านสุขภาพในระบบบริการตติยภูมิ

หน่วยบริการหลักของระบบบริการระดับตติยภูมิสังกัดกระทรวงสาธารณสุขคือ โรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป ข้อมูลต่อไปนี้จะแสดงจำนวนบุคลากรในโรงพยาบาลศูนย์และโรงพยาบาลทั่วไป

ตารางแสดงกำลังคนด้านสุขภาพ ในโรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลทั่วไป ปี 2560

ประเภทบุคลากร	จำนวน (คน)
แพทย์	9,558
ทันตแพทย์	1,581
เจ้าพนักงานทันตกรรม	855
เภสัชกร	3,399
พยาบาลวิชาชีพ	49,790
นักวิชาการสาธารณสุข	2,586
เจ้าพนักงานสาธารณสุข	589
นักกายภาพบำบัด	978
นักเทคนิคการแพทย์	1,905

ที่มา: กองบริหารทรัพยากรบุคคล กระทรวงสาธารณสุข, 2560

ตารางแสดงกำลังคนด้านสุขภาพ ใน sw.สต., swช. และ swค./ swท. ปี 2560

ประเภทบุคลากร	จำนวน (คน) ใน sw.สต.	จำนวน (คน) ใน swช.	จำนวน (คน) ใน swค./ swท.
แพทย์	7	9,148	9,558
ทันตแพทย์	1	3,583	1,581
เจ้าพนักงานทันตกรรม	3,082	2,749	855
เภสัชกร	1	4,487	3,399
พยาบาลวิชาชีพ	11,945	41,465	49,790
นักวิชาการสาธารณสุข	15,138	4,306	2,586
เจ้าพนักงานสาธารณสุข	9,718	2,148	589
นักกายภาพบำบัด	14	1,672	978
นักเทคนิคการแพทย์	2	1,952	1,905

ที่มา: กองบริหารทรัพยากรบุคคล กระทรวงสาธารณสุข, 2560

ปี 2560 ระบบบริการในระดับตติยภูมิมีความต้องการวิชาชีพต่างๆ เมื่อรวมภาระงานทั้งหมด คือ งานบริการ งานบริหาร และอื่นๆ เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 15 (แพทย์แผนไทยต้องการเพิ่มร้อยละ 30 และเภสัชกร ร้อยละ 44) โดยมีความต้องการบริการจากวิชาชีพพยาบาลสูงที่สุด 110,738 FTE ตามด้วยความต้องการแพทย์ 16,362 FTE เทคนิคการแพทย์ 7,906 FTE เภสัชกร 6,312 FTE ทันตแพทย์ 4,482 FTE แพทย์แผนไทยและผู้ช่วยแพทย์แผนไทย จำนวนเท่ากัน คือวิชาชีพละ 2,792 FTE และ นักกายภาพบำบัด 2,012 FTE

เมื่อเปรียบเทียบเป็นสัดส่วนความต้องการแพทย์ต่อความต้องการวิชาชีพต่าง พบว่า ความต้องการแพทย์ต่อวิชาชีพ เกษัชกร เทคนิคการแพทย์ และกายภาพบำบัด เท่ากับ จำนวนแพทย์ 1 คน ต่อ เกษัชกร 0.38, เทคนิคการแพทย์ 0.48 และ กายภาพบำบัด 0.11 คน ส่วนผลการสัดส่วนความต้องการแพทย์ จำนวน 1 คน ต่อ พยาบาล พบว่าการให้บริการในระดับตติยภูมิมีความต้องการแพทย์ 1 คน ต่อ พยาบาล 6.8 คน ซึ่งสูงกว่า คำแนะนำของสภาการพยาบาล (จำนวนแพทย์ 1 ต่อ พยาบาล 4 คน) แสดงถึง workload หรือภาระงานที่เกิดขึ้นแก่วิชาชีพพยาบาลในการให้บริการระดับตติยภูมิ

การคาดการณ์ความต้องการกำลังคน ในระดับตติยภูมิ

สำนักงานวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ ศึกษาคาดการณ์ความต้องการกำลังคนด้านสุขภาพระดับตติยภูมิ ในปี 2569 เปรียบเทียบสถานการณ์ 2 จากทัศน์ ได้แก่ **จากทัศน์ที่ 1** ระบบบริการสุขภาพไม่เปลี่ยนแปลง การพยากรณ์ความต้องการขึ้นอยู่กับจำนวนการให้บริการสุขภาพในฐานะผู้ป่วยนอก และผู้ป่วยใน

จากทัศน์ที่ 2 มีการเปลี่ยนแปลงภายในระบบบริการสุขภาพ เนื่องจากมีจำนวนผู้สูงอายุและจำนวนผู้ป่วยด้วยโรคเรื้อรังมากขึ้น การเติบโตของสังคมเมือง นโยบายการปฏิรูประบบสุขภาพต่างๆ ตลอดจนนโยบายการกระจายอำนาจประกอบความก้าวหน้าของวิทยาการและเทคโนโลยีการรักษาโดยใช้ตัวเลขคาดการณ์ว่าจะมีผู้มารับบริการในฐานะผู้ป่วยนอกลดลงร้อยละ 25 ของจำนวนผู้ป่วยนอกในปัจจุบัน คาดการณ์เฉพาะวิชาชีพแพทย์และพยาบาล

ตารางจำนวนงานที่กำลังคนทางการแพทย์ ในสถานบริการระดับตติยภูมิลำดับที่ 1 เทียบกับปี 2569 จำแนกตามประเภทงาน

ประเภทการให้บริการ	ปริมาณการให้บริการ		
	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2569 จากทัศนที่ 1	พ.ศ. 2569 จากทัศนที่ 2
จำนวนผู้ป่วยนอกรวม (ครั้ง)	65,947,274	68,490,610	34,245,305
จำนวนวันนอนรวมผู้ป่วยใน (วัน)	21,796,296	23,399,074	13,700,158
การผ่าตัดใหญ่ (Major operation) (ราย)	1,400,676	1,503,674	880,401
คลอดปกติ (ราย)	252,542	271,112	271,112
คลอดผิดปกติ (F/E,V/E,Breech ฯลฯ) (ราย)	44,912	48,215	48,215
ผู้ป่วยฉุกเฉิน (ราย)	5,142,907	5,341,249	5,341,249
Intensive Care (วัน)	2,471,959	2,653,734	2,653,734
อัลตราซาวด์ (ครั้ง)	1,017,396	1,074,213	1,074,213
ทันตกรรมทั่วไป (ราย)	6,890,453	6,998,604	6,998,604
ทันตกรรมเฉพาะทาง (ราย)	1,637,699	1,741,414	1,741,414
ทันตกรรมผู้ป่วยใน (ราย)	18,794	19,984	19,984
เก็บตัวอย่าง (ครั้ง)	10,540,163	11,128,785	11,128,785
โลหิตวิทยา (ครั้ง)	19,272,308	20,348,583	20,348,583
จุลทรรศน์ (ครั้ง)	8,276,927	8,739,158	8,739,158
เคมีคลินิก (ครั้ง)	06,473,149	112,419,213	112,419,213
ภูมิคุ้มกัน (ครั้ง)	8,749,922	9,238,568	9,238,568
จุลชีววิทยา (ครั้ง)	6,741,633	7,118,124	7,118,124
อณูชีวโมเลกุล (ครั้ง)	584,958	617,625	617,625
รับบริจาคเลือด (ราย)	2,002,626	2,114,464	2,114,464
เตรียมเลือดให้ผู้ป่วย (ครั้ง)	4,635,980	4,894,879	4,894,879
กายภาพ Muscular (ครั้ง)	2,389,923	2,523,390	2,523,390
กายภาพ Neurology (ครั้ง)	760,020	802,464	802,464
กายภาพ Cardiology (ครั้ง)	582,662	615,201	615,201
กายภาพอื่นๆ Miscellaneous (ครั้ง)	250,564	264,557	264,557
ตรวจวินิจฉัยแพทย์แผนไทย (ราย)	11,547,368	11,992,706	5,996,353
หัตถการแพทย์แผนไทย (ราย)	5,773,684	5,996,353	2,998,176

ตารางแสดงจำนวนความต้องการ กำลังคนทางสุขภาพในปี 2569 โดยเฉลี่ย เปรียบเทียบสถานการณ์ 2 จากทัศน์

ประเภท	จำนวนความต้องการกำลังคนทางการแพทย์โดยเฉลี่ย (หน่วย : FTE)	
	จากทัศน์ที่ 1	จากทัศน์ที่ 2
แพทย์	17,342	10,930
พยาบาล	118,489	79,893
เภสัชกร	6,554	
ทันตแพทย์	4,661	
นักเทคนิคการแพทย์	8,347	
นักกายภาพบำบัด	2,125	
แพทย์แผนไทย	2,900	
ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย	2,900	

ที่มา: สำนักงานวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ, 2560

ตารางแสดงกำลังคนด้านการแพทย์ ที่ระบบบริการระดับทุติยภูมิต้องการในปี 2569

ประเภทบุคลากร	กำลังคนที่ต้องการในการ ให้บริการทางการแพทย์ (คน)	กำลังคนที่ต้องการ เมื่อคำนึงถึงภาระงาน (คน)
แพทย์	15,080	17,342
พยาบาล	103,034	118,489
เภสัชกร	4,552	6,554
ทันตแพทย์	4,053	4,661
นักเทคนิคการแพทย์	7,259	8,347
นักกายภาพบำบัด	1,847	2,125
แพทย์แผนไทย	2,231	2,900
ผู้ช่วยแพทย์แผนไทย	2,231	2,900

ที่มา: สำนักงานวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ, 2560

แหล่งข้อมูล

สำนักงานพัฒนาระบบบริการสุขภาพ. (2550). แนวทางพัฒนาระบบบริการทุติยภูมิและตติยภูมิ. นนทบุรี:

โรงพยาบาลชุมชนนุสสรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2

สำนักงานวิจัยและพัฒนากำลังคนด้านสุขภาพ สำนักพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ. (2560).

[https://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/n_pro-9_chapter6_3\(2\).pdf](https://www.hiso.or.th/hiso/picture/reportHealth/n_pro-9_chapter6_3(2).pdf)

โครงการวิจัยเพื่อสังเคราะห์ทางเลือกและข้อเสนอเชิงนโยบายในการวางแผนความต้องการกำลังคนด้านสุขภาพของประเทศในทศวรรษหน้า. เอกสารเผยแพร่ออนไลน์เข้าถึงได้ที่ www.hrdo.org.